

Broedvogels in de Oude Venen

Door D. Franke

Het complex Oude Venen, in de omgeving van Eernewoude, staat bekend als een mooi natuurgebied, niet alleen gezien de landschappelijke schoonheid, maar ook om de rijke flora en fauna.

Het is na de tijd van vervening blijven liggen als een gebied met grote en kleine plassen, afgewisseld door smalle stroken laag grasland. Een aantal trekgraten (petgraten) is in de loop der jaren dichtgegroeid. De rietvelden, die daarbij ontstonden, werden jaarlijks gesneden, zodat bomen en struiken geen kans kregen op te schieten. In de loop van deze eeuw verminderde echter hier en daar de intensieve rietcultuur en

Purperreiger, Eernewoude, 1963.

Foto: D. Franke

werden bepaalde velden niet meer gesneden. Daar zaaiden zich geleidelijk wilgen en elzen uit, waardoor het nu veel voorkomende moerasbos ontstond.

De Friese natuurbeschermingsvereniging 'It Fryske Gea' heeft sedert 1931 in totaal een kleine 1000 ha van deze terreinen aangekocht. Daarbij zijn dan de lage hooilanden langs de Folkertssloot (waaronder de Wildlanden) inbegrepen. Deze 'blauwgras'-landen zijn niet ingepolderd en behoren dus nog tot de boezemlanden. Ook het grootste deel van de oude venen is niet ingepolderd en kan dus tijdens hoge waterstanden nog overstromen

Bij de volgende beschouwingen wil ik graag bovengenoemde lage hooilanden er in betrekken. Men krijgt dan een verscheidenheid van terreinen, waarvan het vogelbestand een afspiegeling te zien geeft.

De terreinen zijn te verdelen in:

- a. grote en kleine plassen,
- b. rietvelden en -kragen,
- c. moerasbos,
- d. lage hooilanden.

Als men naar de geaardheid van deze terreinen kijkt, mag men daar uiter-

aard watervogels, reigerachtigen, weidevogels en natuurlijk ook zangvogels verwachten.

In 'Het Princehof' (Evert Zandstra c.s.) komt van de hand van dr. G. A. Brouwer voor dit gebied (met wijde omgeving) een broedvogellijst van 79 soorten voor.

Sedert de verschijning van dit boek in 1948 is wel enige verandering opgetreden, maar gelukkig niet alleen in negatieve zin. Naast verdwijning van enkele soorten, kan ik gelukkig ook de komst van nieuwe broedvogels constateren, zodat het aantal soorten vrijwel gelijk gebleven is. Als ik naar de watervogels kijk, zie ik naast de veel voorkomende wilde eenden en slobenden ook de zomertaling en de tafeleend. Ook de kraakeend ontbreekt niet, terwijl de kuifeend als slechts 'zelden broedend' te noemen valt. 's Winters zijn ze er bij honderden.

Meerkoeten en waterhoentjes zijn zeer algemeen, maar de waterral, hoewel geregeld aanwezig, zeker niet. Het porseleinhoen heb ik al enige jaren niet meer gehoord.

Ook de fuut is goed vertegenwoordigd. Buiten het broedseizoen is de dodaars er ook geregeld als gast en vrij zeker broedt dit kleine duikertje hier ook, want in het broedseizoen wordt het wel waargenomen, een broedgeval is mij echter niet bekend.

De knobbelzwanen broeden er ieder jaar, van een sterke toename is echter nog geen sprake.

In 1955 vestigde zich in het moerasbos het eerste paartje purperreigers. Het volgende jaar kwamen er vier paartjes opdagen en in de loop der jaren groeide het purperreigerbestand uit tot ongeveer 20 broedparen. De blauwe reiger kwam in 1967. In de hoogste elzen zaten in dat jaar 6 nesten. Ieder jaar kwamen ze in groter aantal terug, zodat er dit voorjaar al ruim 60 nesten geteld konden worden. Het laat zich aanzien, dat deze uitbreiding ten koste gaat van de purperreiger.

De blauwe reigers arriveren veel vroeger op de nestplaatsen en zitten al te broeden, wanneer de purperreigers komen. Misschien duldt de blauwe dan geen 'indringers' meer. Het kan ook zijn, dat de purperreigers dan uit eigener beweging een ander heenkomen zoeken. Een feit is in elk geval, dat ze eerst 'gemengd' broedden, maar dat dit nu niet meer het geval is, en tevens, dat het aantal nesten van de purperreiger dit jaar hooguit 12 was.

De roerdomp, die na de strenge winter 1962/1963 bijna uitgestorven was, heeft zich goed hersteld. Het wouwaapje is nog altijd een zeldzame broedvogel.

In de moerasbossen komen ransuilen nog tamelijk veel voor. De nesten liggen dikwijls op de grond, ook kraaienesten worden geregeld gebruikt. De velduil is mijns inziens achteruit gegaan, terwijl de kerkuil, die nog lang hier en daar in een schuur broedde, vermoedelijk geheel verdwenen is.

De bruine kiekendief, eens algemeen, lijkt zich na een inzinking weer enigszins te herstellen. In 1972 waren er vrij zeker vijf broedgevallen. Ook de grauwe kiekendief broedde dit jaar, volgens een mededeling van opzichter Annema, weer in een van de terreinen.

Dank zij de uitstekende nestgelegenheid is de zwarte kraai (m.i. iets te) talrijk. De roek heeft zich een paar maal gevestigd maar is verstoord.

Van de ekster en de Vlaamse gaai zijn er jaarlijks maar enkele broedparen, de houtduif is echter algemeen.

Ook de fazant is vrij talrijk, terwijl de patrijs er een schaarse broedvogel is.

Uiteraard zijn ook de diverse zangvogels in het moerasbos te horen en te zien. Behalve de zeer algemene fitis, nestelen er tijftjaf, tuinfluiter, winterkoning, roodborst, koolmees (in nestkasten), merel en zanglijster. De wielewaal is, hoewel een zeldzame, toch een geregelde gast, waarvan het broeden echter moeilijk is vast te stellen.

De torenvalken, die voorheen de kraaienesten bezetten, maken nu ook een dankbaar gebruik van broedkasten.

Het spreekt van zelf, dat ook de kleinere vogels, die aan rietvelden en hoge oeverplanten gebonden zijn, niet ontbreken, de rietzanger is zeer algemeen, evenals rietgors en snor. De kleine karekiet komt minder voor en de grote karekiet was jarenlang zeldzaam. Nu men de laatste jaren wat meer riet laat staan, is laatstgenoemde sterk in aantal toegenomen. Hetzelfde geldt voor het baardmannetje, hoewel in mindere mate.

De koekoek vindt ook hier o.a. de rietzanger en de kleine karekiet als welkome pleegouders.

In vlakke terreinen als de Wildlanden treft men alle weidevogels aan, die in dergelijke terreinen te verwachten zijn: kievit, grutto, tureluur, kemp-haan, watersnip en scholekster. De wulp, die ook wel in beslotener terreinen als rietvelden broedt, is ook in deze boezemlanden een geregelde broedvogel. De kwartelkoning is er in de laatste paar jaar niet meer gehoord. Toch ligt hier voor deze kwartelkoning een kans om legsels uit te broeden, aangezien er niet voor juli gemaaid mag worden. De zangvogels zijn er vertegenwoordigd door veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart. Laatstgenoemde wordt ook in deze omgeving minder talrijk.

Dat moet men helaas ook constateren voor de visdiefjes en de zwarte sterns, waarvan de kolonies in de loop der jaren èn verminderd èn kleiner geworden zijn. De kokmeeuw weet zich nog goed te handhaven. Voor de vestiging van de purperreiger werden er al jarenlang ieder voorjaar exemplaren waargenomen. Als ik daar naar kijk, heb ik goede hoop, dat ik ook de aalscholver en de kwak nog eens als vaste bewoner mag begroeten. Dit voorjaar was er namelijk geregeld een troepie van 8-12 aalscholvers aanwezig en begin augustus waren ze er nog. Al in 1940 is er een kolonie geweest, maar die is toen verstoord. De kwak heb ik enkele malen in mei aangetroffen, maar tot broeden is het (nog) niet gekomen.

Ik wil dit artikel beperkt houden tot de broedvogels, maar u zult begrijpen, dat, wanneer de doortrekkers en de talrijke wintergasten meegeteld worden, gerust gesproken kan worden van een rijk vogelleven in dit gebied.

Ik hoop, dat de nog steeds toenemende waterrecreatie deze vogelrijkdom niet ongunstig zal beïnvloeden.

• *D. Franke, Eernewoude.*

LITTERATUUR:

Zandstra, Evert et al. (1948): Het Princehof. Amsterdam.